

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 3

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 796 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-martda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Экологические и альтернативные заполнители для бетона в условиях Узбекистана.....	10
Акрамов Хуснитдин Ахрарович, Тохиров Жалолиддин Очилович, Самадов Хомид Самандарович	
Investitsion marketingni rivojlantirish asosida mintqa investitsiya jozibadorligini oshirish	16
Ahmedov Alim Babaniyazovich	
O'zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi.....	22
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Qulliyev Ulug'bek Mirzayevich, Mamanov Alisher	
Development of the Digital Economy as a Trigger of the Economic Growth of the New Uzbekistan.....	28
Luiza Sayfullovna Makhmutkhodjaeva, Umarova Shahnoza Akbarovna	
Oliy o'quv yurtlarida matematik statistikani o'qitishning xususiyatlari.....	34
Shamsiyev Damin Najmiddinovich, Aymatova Farida Xo'razovna	
Turizmda tadbirkorlikning o'ziga xos xususiyatlari	37
Mardonova Dilafruz Kosimovna	
Oziq-ovqat xavfsizligi ta'minoti: O'zbekistonda mayonez importini notarif tartibga solish va ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari.....	41
Muratova Shohista Nimatullayevna, Nomozov Azizbek Xayrulla o'g'li	
Mamalakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda qimmatli qog'ozlar bozorining o'rni va roli	46
Akramov Azamat Ramziddinovich	
Mamlakatning iqtisodiy va ekologik rivojlanishida elektromobil sanoatini rivojlantirishning ahamiyati	53
Iminov Mahmudjon Azimjon o'g'li	
Hududiy eksport salohiyatini oshirishning marketing strategiyasi.....	60
Jiyamuratov Rustam Nuridinovich	
Turistik kompaniyalar moliyaviy barqarorligini baholash usullarini takomillashtirish kompaniya moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim mezonini.....	65
Jo'rayev Behzod Nuraliyevich	
Iste'molchilarni xulq-atvori modellari asosida marketing strategiyalarini shakllantirish.....	70
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna	
Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish	75
Mirzayeva Nargiza Batirovna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o'rni.....	80
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi	
Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari.....	84
Quldoshev Asliddin Tursunovich	
Strategik boshqaruvda xususiy kapital samaradorligini baholash.....	89
Nasriyeva Zebiniso A'zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna	
Mintaqalarni innovatsion rivojlantirish istiqbollari tashkiliy tuzilmalarini takomillashtirishni boshqarish yo'llari	100
Xodjamuratova Gulbaxar Yuldashevna	
Meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta'minlashning ekonometrik tahlili	105
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Зарубежный опыт активизации экономической активности домохозяйств.....	111
Бердиев Гайрат Ибрагимович, Маликова Севинч Телман кизи, Люсиков Артемий Александрович	
The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Case Study of Uzbekistan.....	116
Abdulla Ibragimov, Keldiyorov Shakhriyor Ilyos O'g'li	

Mintaqada sanoat ishlab chiqarish rivojlanishining kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati	121
Abdullayev Habibullo Asadulla o'g'li	
Global iqtisodiyot sharoitida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etishdagi muammolar va yechimlar	125
Abduvosidova Gulandom Abdurashid qizi	
Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasida biznes subyektlarini toifalarga ajratish amaliyotining xususiyatlari	131
Akobirova Nodira Najmiddin qizi	
O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlanish yo'llari	135
Axmedova Nafisa Amirddin qizi	
Strategic directions of integration of Uzbekistan into the international hospitality industry	140
Bekmurodova Laylo Tursunmamatovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilikni rivojlantirish ko'rsatkichlarini prognozlash va modelashtirish	144
Bobomuratov Imomqul Islamovich	
Mamlakatimizda chorvachilik mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati va uning tahlili	149
Talipova Dilfuza Nabiyeвна	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	154
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Analysis of the Influence of Macroeconomic Indicators on State Budget Tax Revenue	158
Meyliev O. R., Gofurova K.	
Mahalliy budjet xarajatlarini hududlar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'siri	166
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
Influence of Digital Technologies on Economic Growth of the Republic of Uzbekistan	170
Igamberdiyeva Kunduz Ergashevna	
Transmilliy kompaniyalarning tashqi bozorlar uchun marketing strategiyalari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish amaliyoti	174
Jo'rayeva Zilola Turobovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari	178
Kamilova Iroda Xusniddinovna	
Korxonalarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish	183
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Tijorat banklari faoliyatida onlayn tizimlarining tutgan o'rni va ularning rivojlanishi	188
Raxmataliyev Muzaffar Eshdavatovich	
Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatining ta'sirini baholashning nazariy asoslari	194
Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna	
O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish samaradorligini oshirish	200
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li	
Andijon viloyatida kambag'allik darajasini qisqarishiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar	214
Musaeva Ziyoda Allayarovna	
O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi eksportida marketing muammolari	218
Musyeva Shoirazimovna, Agzamov Avazxon Talgatovich	
Respublikamizda parranda bosh sonining hozirgi holati va uning istiqbollari	223
Akramova Nargiza Axrorovna	
Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari	227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi	
Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari	231
Nazarova Latofat Toirjon qizi	
O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari	235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich	

Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish.....	240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li	
Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv.....	246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov	
Methodological Aspects for Branding in Private Schools.....	251
Odilova Sitora Sayfitdin qizi	
Совершенствование процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора.....	256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли	
Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish	261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich	
Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari.....	267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari	275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi	
Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi.....	279
Saidqulova Firuza Farmonovna	
Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari	283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili	288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna	
Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari.....	294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi	
The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions	303
Umarova Dilfuza Rakhmatilla qizi	
Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish.....	307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich	
Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimliklarni baholashni xalqaro standartlar asosida takomillashtirish	311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi	
Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari.....	314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Oliy ta'lim muassasalarida gibril bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish	319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li	
Роль инвестиций в системе железнодорожного транспорта в Республике Узбекистан	325
Акбарова Лайло Упашевна	
Gidrotexnik inshootlar betonlarini samaradorligini tahlil qilish va oshirish natijalari.....	330
Asqarov B. A., Karimov M. U., Xolmirzayev S.T., Obidjonov J. T.	
Maxsus iqtisodiy zonalar hududiga jalb etilgan investitsiyalar to'g'risida	334
Davlayev G'olib Ashurovich	
Yangi xizmat turi xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning metodologiyasi	337
Djurayeva Dilnoza Davron qizi	
Mintaqalar innovatsion salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari.....	343
J. A. Ismatullayev, D. X. O'rinov	
Milliy qayta sug'urtalovchilarning xalqaro sug'urta bozoriga kirib borishi va kutilayotgan xavf-xatarlar	348
Jorabayev Jasur Abduraxmanovich	

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tovarlar auditi natijalarini auditorlik hisobotida aks ettirish tartibi	354
Ibragimov M. M., Ergashev O. F.	
Turistik destinatsiyalarni tashkil etish va rivojlantirishning xorijiy tajribalari	358
Karimov Anvar Aktam o'g'li	
Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari.....	362
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich	
Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional tizimini tadqiq etishga uslubiy yondashuvlar.....	367
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Allaberganov Zakir Gayibovich	
Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlarini	373
Mamatov Mamajan Axmadjonovich	
Paxta-to'qimachilik klasterlari eksport faoliyatini rivojlantirishning xorij tajribasi.....	380
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish muammolari va dolzarb vazifalari	386
Musyeva Shoiraz Azimovna	
Устойчивый и инклюзивный рост: взаимосвязь экономического прогресса с социальным равенством и экологическим управлением	390
Нодирбек Холбаев	
Mintaqalarni investitsion jozibadorligini taraqqiyot strategiyasiga ta'sirini statistik baholash.....	396
Nuriddinov Zufar Akbarovich	
Финансирование каракулеводства: преодоление финансовых вызовов в пустынных регионах Узбекистана	402
Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич	
O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish.....	408
Oybek Elmuratov	
Intellectual mulkning iqtisodiy mazmuni va tarixiy rivojlanish bosqichlari	411
Maxmudova Nargiza Davlyat qizi	
Implementation and use of Digital Technologies in Logistics Abstract.....	416
Kushakova Mamura, Koshakova Mukhlisa Surat qizi	
Innovatsion iqtisodiyot tushunchasining mazmun mohiyati	421
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li	
Raqamlashtirish iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshligini oshirish omili sifatida.....	426
Mamajonova Durdonahon Mamaruzi qizi	
O'zbekistonda tashqi savdoni notarif usullar orqali tartibga solishning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri.....	431
Norqobilov Akobir Iso o'g'li	
Инновационные методы переработки горных отходов для экологической устойчивости в Узбекистане	437
Аскарлов Бахтиер Аскарлов, Собирова Мукаддас Хамидуллаева	
Опыт зарубежных стран по стимулированию производства сельскохозяйственной продукции и перспективы внедрения в Узбекистан.....	442
Холиков Сулаймон Уткир угли	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning uslubiy jihatlarini.....	447
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishni statistik tahlili.....	452
Sayfullayev Siddik Nosirovich	
Sug'urta tashkilotining innovatsion risklarini baholash.....	457
Sattorov Shoxrux Maxmudjon o'g'li	

Kapital bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari	462
Turdiyeva Uzayda Omirbayevna	
Адаптивный искусственный интеллект в управлении человеческими ресурсами	469
Хайдарова Малика Шокирджановна	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mablag'lardan samarali foydalanishga xizmat qiluvchi zamonaviy va istiqbolga mo'ljallangan huquqiy asoslarning yaratilganligi to'g'risida	478
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
Investitsiya loyihalariga ta'sir qiluvchi risklarni sifat jihatdan baholash usullarining o'ziga xos xususiyatlari	482
Shaislamova Nargiza Kabilovna	
Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni kreditlash tartib va ularni takomillashtirish yo'llari	491
Yunusova Ozoda Anvarjon qizi	
Hududlar iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashda soliq salohiyatini oshirishning nazariy jihatlarini	498
E. N. Raximov	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi	504
Avazov Ilxom Ravshanovich	
Inson resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish vositalarini ishlab chiqish	509
Djuraeva Guzal Shavkatovna	
Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish	513
Erkinxojiev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
Korporativ qimmatli qog'ozlar asosida korxonalarni moliyalashtirishning ilg'or xorij tajribalari	517
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
The impact of corporate governance on firm performance and financial stability	524
Muhammadyor Yunusov	
Mintaqalarda kamg'allik darajasini pasaytirish va xorij tajribasidan foydalanish yo'llari	537
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna	
Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash soliq ma'muriyatchiligini samarali tashkil etish yo'llari	541
Mutalova Dilorom Maxamadjanovna, Kenjaboyeva Nigina	
Iqtisodiy savodxonlik hamda tadbirkorlik qobiliyati o'rtasidagi to'g'ri nisbatdagi bog'liqlik munosabatining fundamental asoslari	544
Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi	
Korxonalarning bankrotlik riskini baholashning xalqaro modellari	550
Umarova Hulkar Umidulloyevna	
O'zbekistonda korxona boshqaruvida kadrlar salohiyatidan foydalanish amaliyotini rivojlantirishning xorij tajribasi	555
Do'stova Aziza Qahramonovna	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining xususiyatlari	559
Iroda Majidova	
Ziyorat turizmini rivojlantirishning muhim xususiyatlari	565
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shukurov Tohirjon Izzatullo o'g'li	
Qandolat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini asosiy yo'nalishlari	569
Tuychiyeva Vasila Faxriddin qizi	
“Зелёная экономика” как фактор повышения экономического роста страны	573
Тураева Адиба Икрамовна	
Oilada sarf-xarajatlar samarasiga erishishning muhimligi	580
Xasanov Rustam Rabimovich	
Aholi farovonlik darajasidagi farqlarni tartiblash yo'nalishlari	583
Xasanov Rustam Rabimovich, Turdiyev Zoxidjon Rustamovich	

Совершенствование оценки стоимости объектов недвижимости в Узбекистане на основе зарубежного опыта.....	588
Хомитов К. З., Халилова Л. Ш.	
Mamlakatimizda qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ahamiyati.....	594
Choriyeva Nigina Kaxramonovna	
Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish yo'llari	598
Alimbayeva Sevara Alimbayevna	
Yengil sanoatni rivojlanishida Germaniya tajribasi.....	601
F. Jumaniyazova, G'ulomov Ibroxim Rustam o'g'li	
The efficiency of usage of Islamic finance instruments in security market.....	607
Khasanov Umarbek Begmat ugli	
Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari.....	613
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich	
O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini tashkil qilinishining hozirgi holati va muammolari	621
Nutfulloev Tolib G'olib o'g'li	
Mehnat bozorida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini takomillashtirish	627
Maxammadiyev M. M.	
Ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish sharoitida mahsulot tannarxini optimallashtirish asoslari.....	632
Narzullayeva Gulchehra Salimovna	
Elektron pullarni rivojlantirish yo'llari	636
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li	
Загрязнение окружающей среды в Узбекистане: проблемы, причины и пути решения	644
Ишонкулова Феруза Асатовна, Шукуров Тимур Умидович	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarini transformatsiyalash modeli orqali takomillashtirish	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
Land Tax Received From Individuals and its Share in the Budget of the Republic of Uzbekistan	656
Hakimov Feruz Khurshid ugli	
O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyot va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xarajatlar tahlili.....	659
Isaxonova Ruxshona Muzaffar qizi, Sharapova Mashxura Azadovna	
Qurilish xizmatlari ma'lumotlar tizimini takomillashtirish imkoniyatlari.....	665
Nurfayziyev Zayniddin Boymurodovich, Nurfayziyev Elyor Zayniddinovich	
Ipotekali kreditlashni rivojlantirishning xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda tatbiq etish yo'llari	670
Turdiyev Shaxriddin Erxonovich	
Suv resurslaridan foydalanishda xorij tajribalari	675
Berdiyev Anvar Abdivaliyevich	
Auditda yetarli va mos dalillarni to'plash tartibi	681
Meliyev Isroil Ismoilovich	
"Yashil" iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishi.....	686
Urunbayev Saparbek Samatovich	
Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari.....	692
Xolmuradov Raxmatilla Ne'matillaevich	
O'zbekiston mahsulotlarining tashqi bozordagi raqobatbardoshligi xususiyatlari va onlayn platformalar.....	699
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich	
Factors affecting investment attractiveness in the global investment landscape.....	704
Otaboev Akhmed Makhsudbek o'g'li, Juliana Juliana, Fazliddin Nasriddinov	

Xalqaro migratsiyaning O'zbekiston mehnat bozori va inson kapitaliga ta'siri.....	709
Tilabova Kumush Farhod qizi	
Анализ и оценка естественного освещения помещений образовательных учреждений.....	714
Пирмухамедова Шахноза	
Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системы Республики Узбекистан...	719
Рузиева Нилуфар Тулкин кизи	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	725
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Iqtisodiyotni rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarini tashkil etishning afzalliklari va muammolari	730
Axmedova Dilbar Buronovna	
Natijaga yo'naltirilgan budjetlashtirishda sog'liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirishning mohiyati.....	734
Ishmanova Diana Nurmamadovna	
Oziq-ovqat sanoatini tashkiliy-iqtisodiy jihatdan rivojlanti-rishning nazariy asoslari	737
Muxtorova Madina Azamat qizi	
Ipoteka kreditlari sohasidagi islohotlar va kelajakdagi istiqbollar.....	741
A'zamxo'jayeva Nihola Sulaymon qizi	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari	746
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Budjet ijrosini samarali ta'minlashda davlat xaridlarining ahamiyati.....	752
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li, Fayzullayeva Zilola Ravshanovna	
Aholi sog'ligi – milliy boylikning tarkibi va jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir.....	763
Djumabayeva Shaira Xalillayevna	
Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari: hisob siyosati.....	769
Rizayev Nurbek Kodirovich, Mamatova Charos Shavkiddinovna	
Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsion muhitning o'rne	778
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna	
Davlat ishtirokidagi korxonalarda korporativ ijtimoiy mas'uliyat ("Rossiya temir yo'llari" OAJ misolida).....	784
Xidirova Marg'uba Rustamovna, Saidqulov Avazbek Botirqul o'g'li	
Raqamli transformatsiyaning O'zbekistonning investitsion jozibadorligiga ta'siri.....	790
Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li, Markabayeva Jansaya Aybek qizi	

MILLIY IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSION MUHITNING O'RNI

Valiyeva Sayyora Xushbaqovna

PhD, "International School of Finance Technology
and Science" instituti dotsenti

Annotatsiya: Ushbu maqolada hududlarning investitsion muhiti, mamlakat hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish yo'llari yoritilgan. Investitsion muhitning ilmiy-nazariy asoslari o'rganib chiqilgan. Investorlar uchun investitsion muhit jozibadorligini aniqlash ko'rsatkichlari, investitsiya muhiti monitoring qilish, investitsiya muhiti jozibadorligini baholash va milliy iqtisodiyotimizda asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalarning o'sish sur'atlari ko'rib chiqilgan. Shuningdek, investitsion muhit jozibadorligini oshirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Investitsiya, investitsion muhit, investitsion jozibadorlik, investitsion salohiyat, investitsiya riski, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar, modernizatsiya.

Abstract: This article describes the investment environment of the regions, ways of attracting foreign investment to the regions of the country. The scientific and theoretical foundations of the investment environment have been studied. Indicators for determining the attractiveness of the investment environment for investors, monitoring the investment environment, assessing the attractiveness of the investment environment, and the growth rate of investment in fixed assets in our national economy are considered. Proposals and recommendations have also been developed to increase the attractiveness of the investment environment.

Key words: Investments, investment environment, investment attractiveness, investment potential, investment risk, foreign direct investment, modernization.

Аннотация: В данной статье описывается инвестиционная среда регионов, пути привлечения иностранных инвестиций в регионы страны. Изучены научно-теоретические основы инвестиционной среды. Рассмотрены показатели определения привлекательности инвестиционной среды для инвесторов, мониторинга инвестиционной среды, оценки привлекательности инвестиционной среды, темпов роста инвестиций в основной капитал в нашей национальной экономике. Также разработаны предложения и рекомендации по повышению привлекательности инвестиционной среды.

Ключевые слова: Инвестиции, инвестиционная среда, инвестиционная привлекательность, инвестиционный потенциал, инвестиционный риск, прямые иностранные инвестиции, модернизация.

KIRISH

Bugungi kunda O'zbekistonda qulay investitsiya muhiti muntazam ravishda yaxshilab borishni ta'minlash ustuvor vazifadir. Ushbu jarayonda davlatning o'zni kapital mablag'larni jalb qilish uchun qulay investitsiya muhiti yaratish va uning jozibadorligini oshirish bilan izohlanadi. Xorijiy investitsiyalarni milliy iqtisodiyotga jalb etishdan manfaatdorlik har qanday davlatning o'z investitsiya siyosatini ishlab chiqishini talab etadi. Ishlab chiqilgan investitsiya siyosati xorijiy investitsiyalarni jalb etishning o'ziga xos yo'nalishlarini, shuningdek, ularni jalb etishni rag'batlantirish tizimini aniqlab beradi va investitsiya faoliyatining huquqiy tartibini belgilaydi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan belgilangan "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi"da mamlakatda investitsiya muhiti yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirishga doir qator maqsad va vazifalar nazarda tutildi. Jumladan, Taraqqiyot strategiyasining 26-maqsadida, mamlakatda investitsiya muhiti yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish, kelgusi besh yilda 120 milliard AQSH dollari, jumladan, 70 milliard dollar xorijiy investitsiyalarni jalb etish choralari ko'rish ko'zda tutilgan ^[1].

Milliy iqtisodiyotda iqtisodiy resurslar unumdorligi va tejamkorligini oshirish, qulay investitsion va ishbilarmonlik muhiti shakllantirish, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni keng jalb etish, iqtisodiyotni texnik-tex-

nologik jihatdan yangilash orqali modernizatsiya qilish, investitsion jarayonlarni raqobatbardosh yuqori texnologik bilimlar iqtisodiyotiga yo'naltirish asosida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish bo'yicha ilmiy izlanishlarni yanada chuqurlashtirish maqsadga muvofiq. Xorijiy investitsiyalarni respublika iqtisodiyotiga jalb etish uchun zaruriy shartsharoitlar yaratilishi muhimdir, u, qachonki, qaysi mamlakatda iqtisodiy, siyosiy, ijtimoiy va huquqiy shart-sharoitlar mavjud (ijobiy) bo'lsagina o'sha davlat iqtisodiyotiga qo'yilishi mumkin.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Ilmiy adabiyotlarda investitsion muhit terminiga juda ko'p tushunchalar berilgan. Jumladan, Glagoleva va Beloguralarning fikricha, "mamlakat yoki mintaqaning investitsion muhiti moliyaviy qo'yilmalar jozibadorligi ma'lum darajasini belgilovchi siyosiy, ijtimoiy, iqtisodiy hamda davlatni huquqiy sharoitlari tavsifini birgalikda umumlashtirilganidir" ^[2].

M.Y.Ivanovning ta'kidlashicha: "Investitsiya muhiti – investitsiya jarayonlari kechadigan muhitdir. U mintaqada investitsiya faoliyati sharoitlarini va investitsiya riski darajasini belgilaydigan siyosiy, iqtisodiy, huquqiy, ijtimoiy va boshqa omillar ta'sirida shakllanadi" ^[3].

T.M.Smaglyukova esa, investitsion jozibadorlikni belgilovchi barcha ko'rsatkichlardan kompleks baxolash talablariga ko'proq muvofik keladigan ko'rsatkichlarni ajratib oladi. Uning fikricha, mazkur ko'rsatkichlar investitsion jarayonning barcha tomonlarini aks ettiruvchi investitsion jozibadorlik omillari tarkibiga kiritiladi ^[4].

Iqtisodchi olim Sh.Mustafakulov ^[5] investitsion muhit jozibadorligi sifatida qo'yidagi fikrni: "mamlakatning xo'jalik rivojlanish sharoitlarini tavsiflovchi va undagi investitsion faollikning shakllanishiga ijobiy yoki salbiy ta'sir ko'rsatadigan obyektiv ijtimoiy-iqtisodiy, tabiiy-geografik va ekologik ko'rsatkichlarning umumiy darajasi", deb talqin qilgan. Shuningdek, mamlakatimiz olimlari B.Salimov, I.Xotamov ^[6] "Investitsiyaviy faollik: tahlil va imkoniyatlar", deb nomlangan jamoaviy monografiyasida "milliy iqtisodiyotni har tomonlama rivojlantirishda investitsion jozibadorlikni oshirish bevosita faol investitsiya siyosatini yurgizishni talab etadi", degan fikrlarni qayd etganlar.

Investitsion muhit to'g'risidagi ilmiy qarashlarni umumlashtirgan holda, bu tushunchani ma'lum investitsion jarayonlarni amalga oshirish va rivojlanishini belgilaydigan turli omillar yig'indisi sifatida ifodalanganligini ko'rish mumkin. Shunday qilib, investitsion muhit – bu u yoki bu xo'jalik tizimini investitsiyalashni imkoniyatlari va jozibadorligini oldindan belgilab beruvchi ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, huquqiy, madaniy, tarixiy, moliya, boshqaruv va boshqa shart-sharoitlarni umumlashgan tavsifidir. O'zbekistonda asosiy kapitalga investitsiyalar o'sish tendensiyasiga ega bo'lib borayotgani investitsiya muhitining qulayligidan dalolat beradi. Bunday investitsiya holati iqtisodiy o'sish texnologik darajasini tezkor o'zgartirish imkoniyatini berib kelmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot ishlari jarayonida kompleks yondashuv, qiyosiy tahlil, kuzatuv va statistik ma'lumotlar tahlil usullaridan foydalaniladi.

TAHLILLAR VA NATIJALAR MUHOKAMASI

Investitsion faoliyat samaradorlik darajasi ko'p jihatdan yaratilgan investitsion muhit doirasida u yoki bu loyihani amalga oshirishga yo'naltirilgan kapital mablag'larning daromaddorligiga bog'liq. Bozor iqtisodiyoti sharoitida investitsiya resurslarini joylashtirish va ulardan samarali foydalanish uchun investitsion muhit umumiy mezon bo'ladi. Qulay investitsion muhit investitsiyalardan samarali, manzilli va maqsadli foydalanish imkoniyatini yaratadi. Qulay investitsion muhit mamlakatga kapital olib kelishni rag'batlantiradi, investorlar faolligini oshiradi, aks holatlarda, qulay investitsion muhit shakllanmasdan investitsion xavf darajasi yuqori bo'ladi, kapitalning tashqariga chiqib ketishi kuchayadi va natijada investitsion faoliyat so'na boshlaydi.

Qulay investitsion muhit investitsion faoliyatni jadallashtirish va pirovardida iqtisodiyot tarmoq va sohalarini yuksaltirish, ijtimoiy muammolarni oqilona hal etish, investitsiya ob'ektlarining ishlab chiqarish samaradorligi va eksport salohiyatini oshirish borasida muhim ustuvor ahamiyatga kasb etadi. Investitsion muhit investitsion faoliyat strategiyasini ishlab chiqish va joriy etilishiga xizmat qiladi.

Mamlakatda amalga oshirilayotgan investitsion siyosatning samaradorligiga qarab investitsion muhitga baho berish mumkin.

Qayerdagi qulay investitsion muhit mavjud bo'lsa o'sha joyda investitsion faoliyatni samarali tashkil etish, investitsiyalar oqimini tezlashtirish va samaradorligini oshirish imkoniyatlari shu darajada keng bo'ladi. Investitsiyalar iqtisodiyotni harakatga keltiruvchi va uning istiqbolli rivojlanishini ta'minlovchi hal etuvchi asosiy manbadir.

Investitsion muhit – investitsion munosabatlarni amalga oshirish mumkin bo'lgan ijtimoiy-iqtisodiy, tashkiliy-huquqiy, siyosiy va madaniy imkoniyatlar, shart-sharoitlar va qo'layliklar majmuasi tushuniladi.

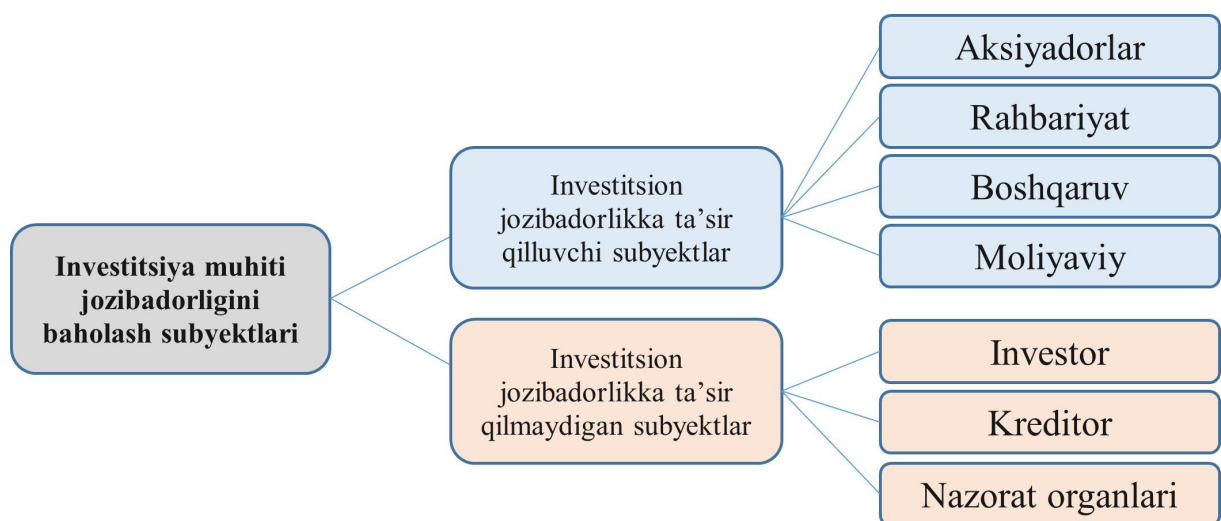
1-rasm: Investitsiya muhitini monitoring qilish ko'rinishlari ^[7]

Investitsiya muhitini doimiy ravishda monitoring qilish vazifasi dolzarb hisoblanadi. Milliy iqtisodiyot uchun uchinchi ko'rinish ko'proq ustuvor hisoblanadi, chunki u quyidagilarga imkon beradi:

- investitsiya muhitini tahlil qilish jarayonida subyektivizmni kamaytirish;
- barcha darajalarda investitsiya muhitini yaxshilash bo'yicha axborotlar yig'ish, qayta ishlash va uzatish, monitoring tizimi boshqaruvini soddalashtirish;
- mintaqalararo tuzilmalar o'xshashligi va farqlarini hisobga olish.

Investitsiyaviy jozibadorlik – mamlakat, tarmoq yoki alohida olingan biror-bir korxona investitsiyalarining daromadliligi, rivojlanish istiqbollari va investitsiya riski darajasi nuqtai nazaridan baholanishidir. Investitsiyaviy jozibadorlik investitsiya salohiyati va investitsiya riski darajasini shakllantiradigan ikki guruh omillarning bir vaqtda ta'sir etishi orqali aniqlanadi. Bu kabi ko'rsatkichlarga baho berish orqali investitsiyalarning maqsadga muvofiqligi hamda jozibadorligi, investitsiya riski darajasini aniqlash mumkin. Investitsiya riski darajasi investitsiya muhitiga, bevosita, to'g'ridan-to'g'ri bog'liqdir.

Yuqorida keltirilgan ko'rsatkichlar ro'yxati ko'plab masalalarni qamrab oladi, ammo dasturni amalga oshirishning ijtimoiy oqibatlarini o'rganish amaliy jihatdan yordam bermaydi. Mamlakatimizda ham investitsiyalarni davlat tomonidan boshqarishda boshqaruv xizmatchilarini rag'batlantirishni kuchaytirish, ularni qayta tayyorlash va malakasini oshirish, davlat xodimlari faoliyati samaradorligini baholashning aniq mezonlari va ko'rsatkichlarini ishlab chiqish, mintaqaviy investitsiya dasturlarini amalga oshirishga xorijiy investorlarni jalb etish bo'yicha faol ish olib bormoqdalar. Mamlakatimizda mahalliy boshqaruv organlariga berilgan hududiy investitsiya dasturlari doirasida ham chet el investitsiyalarini faol va keng ko'lamda jalb qilish bo'yicha vakolatlarining kengaytirib borilishi ushbu soha bo'yicha hududlar o'rtasida raqobatni uyg'otish va ularning faol harakatini ta'minlab beradi.

2-rasm: Investitsiya muhiti jozibadorligini baholash sohasida axborot foydalanuvchilarini guruhlash tartibi ^[8]

O'zbekistonga chet el investitsiyalarini kirib kelishini rag'batlantiruvchi asosiy omillardan yana biri ishchi kuchining arzonligi va uning sifat darajasidir. Shunday ekan, mehnat resurslaridan oqilona foydalanish va ishchi kuchi sifatini oshirishda ishsizlik muammosining kelib chiqishining oldini olish va mehnat resurslarining iqtisodiy faollik darajasini oshirish muhim ahamiyatga ega. Bunda iqtisodiyotda ishlab chiqarishni tashkil etishda yengil va oziq-ovqat sanoati, xizmat ko'rsatish sohalarida mehnat sig'imi tarmoqlarni rivojlantirish va ularda yangi ish o'rinlarini yaratish orqali ishchi kuchi zaxiralaridan unumli foydalanish darkor. Aholining mehnatda to'la haqiqiy bandligini ta'minlash va yashirin ishsizlik miqdorini kamaytirish, ishchi kuchiga bo'lgan talab bilan taklifni muvofiqlashtirish, oshirish alohida ahamiyatga egadir.

Umuman olganda mamlakat iqtisodiyotining samarali rivojlanish darajasi ishlab chiqarishning nafaqat miqdoriy oshishi, balki sifati hamda raqobatbardoshligi bilan ham belgilanadi. Barcha tarmoqlar barqaror taraqqiyotini ta'minlashning asosiy usullaridan biri investitsiyalarni jalb qilishdir. Asosiy kapitalga investitsiyalar, bu – foydani oshirish maqsadida asosiy vositalarni sotib olish, modernizatsiya va rekonstruksiya qilish, qurish hamda boshqa sa'y-harakatlar uchun qo'shimcha xarajatlar evaziga korxona aktivlari va balansi qiymatining oshishi hisoblanadi. Ushbu jarayon korxonalarning qo'shimcha mablag'larni investitsiyalashi orqali o'rta va uzoq muddatli istiqbolda ishlab chiqarishni oshirish, undan keladigan foydani ko'paytirishga qaratiladi. An'naviy tamoyilga ko'ra, asosiy kapitalga qo'yilgan investitsiyalarning tez muddatda qaytishini kutmaslik kerak, ammo ular uzoq vaqt davomida barqaror foyda kelishining kafolati bo'lib xizmat qiladi.

3-rasm: Milliy iqtisodiyotimizda asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalarning o'sish sur'ati ^[9]

Yuqorida keltirilgan rasmga ko'ra, 2017–2022-yillarda respublikamizda asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalar 2022-yilda 2017-yilga nisbatan 19,2 foizga kamaygan, hamda 2022-yilda 100,2 foizni tashkil etgan. Bunday holat yuzaga kelishiga global pandemiya ta'siri ko'rsatganligi bilan izohlash mumkin.

Hududlar kesimida tahlil qilinganda ushbu yillarda Qoraqalpog'iston Respublikasi eng yuqori ko'rsatkichga erishilgan bo'lib, 2022-yilda 2017-yilga nisbatan asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalar 54,5 foizga, Sirdaryo viloyatida 19,7 foizga, Farg'ona viloyatida esa 13,8 foizga oshgan. Asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalarning eng past ko'rsatkichi Surxondaryo viloyatida 60,9 foizga, Buxoro viloyatida 60,5 foizga, Qashqadaryo viloyatida esa 49,7 foizga kamaygan. Yuqorida keltirilgan tahlillar asosida iqtisodiyot tarmoqlariga investitsiyalarni jalb etish va moliyalashtirishni kelgusida takomillashtirish yuqori iqtisodiy o'sish sur'atlariga erishishga, yangi turdagi raqobatbardosh mahsulotlarning ishlab chiqarilishiga va eng muhimi mamlakatimiz mintaqalarida yangi ish o'rinlarining yaratilishiga, shu orqali aholi turmush tarzining yanada yaxshilanishiga xizmat qiladi.

Asosiy kapitalni moliyalashtirish manbalari lhar xi bo'lishi mumkin va to'plangan foyda va amortizatsiya ajratmalari kabi ichki manbalarni, shuningdek bank kreditlari, obligatsiyalar, investitsiyalarni jalb qilish va xalqaro moliya institutlari orqali qarz olish kabi tashqi manbalarni o'z ichiga olishi mumkin.

Asosiy kapitalga xorijiy investitsiyalar to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar (to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar), shuningdek portfel investitsiyalari orqali jalb qilinishi mumkin. Chet el investitsiyalari korxonalarni tashkil etish yoki sotib olishga va menejmentda uzoq muddatli ishtirok etishga investitsiyalarni anglatadi. Portfel investitsiyalari, aksincha, qimmatli qog'ozlarni sotib olish va boshqaruvda ishtirok etish niyatisiz kompaniyada ulushli ishtirok etishdir.

Moliyalashtirish manbalari bo'yicha asosiy kapitalga o'zlashtirilgan chet el investitsiyalari va kreditlari eng past ko'rsatkichni 2018–2022-yillarda Qashqadaryo viloyatida 4,1 foizga kamaygan. Namangan viloyati (1,2%), Buxoro viloyati (14,4%), Toshkent shahrida (14,9%) xorijiy investitsiyalarning jami investitsiyalardagi ulushi nisbatan past darajaga ega bo'lgan. Asosiy kapitalga o'zlashtirilgan chet el investitsiyalari va kreditlari eng yuqori ko'rsatkichni Sirdaryo viloyatida 69,5 foizga oshgan. Samarqand viloyati (48,0 %), Jizzax viloyati (38,6 %), Andijon viloyatida (33,6 %) yuqori darajaga ega bo'lgan.

1-jadval: Moliyalashtirish manbalari bo'yicha asosiy kapitalga o'zlashtirilgan investitsiyalar tarkibi (chet el investitsiyalari va kreditlari) ^[10], foizda

Hududlar	Yillar					2022-yilda, 2018-yilga nisbatan o'zgarishi (+,-)
	2018	2019	2020	2021	2022	
O'zbekiston Respublikasi	24,3	43,6	42,7	42,3	42,8	18,5
Qoraqalpog'iston Respublikasi	23,7	36,9	38,9	37,4	38,7	15,0
Andijon	14,8	39,6	36,3	45,6	48,4	33,6
Buxoro	44,0	53,9	48,2	58,5	58,4	14,4
Jizzax	8,7	48,8	61,9	44,5	47,3	38,6
Qashqadaryo	51,1	70,3	69,3	53,6	47,0	-4,1
Navoiy	34,0	39,9	67,8	61,3	54,4	20,4
Namangan	33,5	45,8	37,2	29,8	34,7	1,2
Samarqand	4,7	27,8	27,0	34,9	52,7	48,0
Surxondaryo	21,4	66,3	60,1	45,2	42,3	20,9
Sirdaryo	9,6	44,8	48,7	59,8	79,1	69,5
Toshkent	9,6	26,0	26,7	34,3	32,4	22,8
Farg'ona	19,4	42,7	41,3	39,1	44,8	25,4
Xorazm	8,5	42,5	32,0	33,5	32,3	23,8
Toshkent sh.	15,1	36,7	29,9	37,3	30,0	14,9

Umuman olganda, so'nggi yillarda mamlakatimizda hududlar kesimida asosiy kapitalga xorijiy investitsiya va kreditlarning umumiy investitsiyada ulushini oshirishga katta e'tibor qaratilmoqda va bu amaliy ishlar kelgusi davrdagi investitsion jozibadorlikka o'zining ijobiy samarasini bermoqda, mamlakatimizda investitsion salohiyat yildan yilga ko'payib bormoqda.

Asosiy kapitalga o'zlashtirilgan kreditlar mahalliy va xorijiy banklar, moliya institutlari va davlat tashkilotlari tomonidan, shuningdek, turli xalqaro rivojlanishni moliyalashtirish dasturlari orqali berilishi mumkin.

Respublikada 2021-yilda to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar ishtirokida amalga oshirilgan yirik investitsiya loyihalari qatorida quyidagilarni sanab o'tish mumkin:

- Davlat-xususiy sheriklik asosida Navoiy viloyatida quvvati 100 MVt bo'lgan quyosh fotoelektr stansiyasini qurish (sinov loyihasi);
- Surxondaryo viloyatidagi "Mustaqillikning 25 yilligi" konida geologiya-qidiruv ishlarini amalga oshirish va mahsulotni taqsimlashga oid bitim asosida konni o'zlashtirish, gaz-kimyo kompleksini barpo etish;
- Sho'rtan-gaz kimyo kompleksining ishlab chiqarish quvvatlarini kengaytirish;
- 2017–2021-yillarda uglevodorod xomashyosi qazib chiqarish hajmlarini ko'paytirish bo'yicha Dastur;
- "Muruntov" konini o'zlashtirish (V navbati) 1- bosqich;
- 2021–2022-yillarda respublika magistral gaz uzatish tizimini modernizatsiya qilish va samaradorligini oshirish dasturi.

O'zbekiston Respublikasi davlat kafolati ostidagi xorijiy kreditlar hisobidan esa 2021-yilda magistral elektr tarmoq nimstansiyalarini modernizatsiya qilish, elektr energiyasini hisobga olish va nazorat qilish

avtomatlashtirilgan tizimini joriy qilish, To'palang GESni modernizatsiya qilish, Buxoro-Urganch-Xiva temir yo'lini elektrlashtirish, lokomotivlar parkini yangilash kabi loyihalar amalga oshirildi.

Asosiy kapitalga investitsiyalarning iqtisodiy faoliyat turlari bo'yicha tarkibida qayta ishlash sanoati yetakchilik qilmoqda. Ushbu iqtisodiy faoliyat turida jami moliyalashtirish manbalari hisobidan 63,2 trln. so'm yoki jami asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalar 25,8 foizi o'zlashtirilgan. Tog'-kon sanoatida jami 232 trln. so'mga yaqin yoki respublika bo'yicha jami investitsiyalar hajmining 9,5 foizi o'zlashtirilgan bo'lib, uning tarkibidan 6,4 foizi yoki 15,7 trln. so'mi xom neft va tabiiy gaz qazib chiqarish sohasiga tegishlidir.

2021-yilda asosiy kapitalga kiritilgan investitsiyalarning aholi jon boshiga to'g'ri keluvchi qiymati Toshkent shahri (20,6 mln. so'm), Navoiy viloyati (14,7 mln. so'm), Buxoro viloyati (10,5 mln. so'm), Toshkent viloyatida (9,6 mln. so'm) nisbatan yuqori darajaga ega bo'lib, respublika ko'rsatkichidan (6,9 mln. so'm) salmoqli oshiq bo'ldi. Aytilgan yilda Farg'ona viloyati (3,3 mln. so'm), Andijon viloyati (3,5 mln. so'm), Samarqand viloyatlarida (3,9 mln. so'm) esa aholi jon boshiga to'g'ri keluvchi investitsiyalar hajmi nisbatan past darajada bo'lgan.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mamlakatimizda qulay investitsiya muhitini yanada yaxshilash va mamlakatimiz hududlarining investitsiya jozibadorligini yanada oshirish maqsadida quyidagilarni amalga oshirish maqsadga muvofiqdir:

1. Mamlakatimiz viloyatlarida investitsion jozibadorlikni oshirishga qaratilgan hududiy rivojlantirish konsepsiyasini ishlab chiqish lozim. Bu viloyatlarda investitsion faollikning sezilarli darajada o'sishini ta'minlaydi, zamonaviy ishlab chiqarishni tashkil etishga mablag'lar jalb etish imkoniyatlarini kengaytiradi, bugungi kunda dolzarb hisoblangan yangi ish o'rinlari sonining ortishiga olib keladi. Shuningdek, ijtimoiy sohaning mustahkamlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi, aholi pul daromadlari va ularning to'lov qobiliyatiga ega talablari ortishini ta'minlaydi;
2. Hududlarda xorijiy investitsiyalarni jalb etish uchun bozor infratuzilmasini yanada rivojlantirish hamda hududlarning rivojlanish xususiyatidan kelib chiqib, istiqbolli investitsiya loyihalari tanlovlarini e'lon qilish va unga xorijiy investorlarni ko'proq jalb etish imkoniyatini topish;
3. Mamlakatimiz hududlarida investitsiyalarni moliyalashtirishning bozor mexanizmlarini keng joriy etish va hududning investitsiya jozibadorligini oshirishning aniq strategiyasini aniqlab olish lozim, deb hisoblaymiz. Ushbu taklif va tavsiyalarning amaliyotga samarali tatbiq etilishi milliy iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishni takomillashtirish imkonini beradi.
4. Chet el investitsiyalarining asosan davlat investitsiya dasturlari doirasida respublika miqyosidagi yirik ishlab chiqarish birlashmalariga jalb qilinganligi sababli hududiy investitsiya dasturlari doirasida xorijiy investitsiyalar ulushi kamligicha qolmoqda. Mintaqalardagi mahalliy davlat hokimiyatlarining hududiy investitsiya dasturlari doirasidagi chet el kapitalini jalb qilishdagi vakolatlarini kengaytirish lozim bo'ladi. Natijada esa xorijiy investitsiyalarni jalb qilish mexanizmini soddalashtirish, undagi markazlashgan tizimni yengillashtirish va hududlarning chet el sarmoyasini jalb qilishdagi rag'batini oshirish imkoniyati yaratiladi.
5. Yuqorida keltirilgan tahlillarimizdan kelib chiqib, investitsiya muhitini yaxshilash uchun xususiy va to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha institutsional asosni shakllantirish lozim deb hisoblaymiz. Xorijiy investitsiyalarni faollashtirish uchun tadbirkorlik faoliyatini erkinlashtirish imkonini oshirish lozim. Biznesning rivojlanishiga to'sqinlik qiladigan to'siqlarni aniqlash va bartaraf etish bo'yicha astoydil kurashish kerak. Natijada investitsion muhit jozibadorligini oshirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, 28.01.2022 yildagi PF-60-son. lex.uz/uz/docs/-5841063
2. Glagolev P., Belogor S. (1997) Инвестиционные просторы России/Российский инвестиционный вестник № 3. стр. 15. Glagolev P., Belogor S. (1997) Investment spaces of Russia // Russian investment bulletin. No. 3. p. 15.
3. Иванов М.Ю. Понятие инвестиционного климата и его влияние на эффективность инвестиционного воздействия партнеров. – М.: Российская академия государственной службы при Президенте РФ, 1996 год.
4. Смаглюкова ТМ. Общие подходы к формированию региональной инвестиционной политики. // Современные проблемы науки. –2014. –№ 1.
5. Mustafakulov Sh.I. Investitsion muhit jozibadorligi. – T.: Baktria press, 2017-yil, 18-b.
6. Salimov B., Xotamov I. Investitsiyaviy faollik: tahlil va imkoniyatlar. TDIUkoll.monogr. – T.: Fan va texnologiya, –2019, 93-b.
7. file:///C:/Users/User/Downloads/investitsion-muhit-va-investitsion-jozibadorlikni-oshirish-masalalari.pdf
8. Valiyeva S.X. "O'zbekistonda investitsiya loyihalarining iqtisodiy samaradorligini takomillashtirish" (PhD) dissertatsiya. –2023-yil, 112-b.
9. <https://stat.uz/uz/sayti/ma'lumotlari/asosida/muallif/tomonidan/tuzildi>.
10. <https://stat.uz/uz/sayti/ma'lumotlari/asosida/muallif/tomonidan/tuzildi>.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.